

12. Metody vyučování

1. Pojem **metoda** lze chápat jako specifický způsob uspořádání činností učitele a žáků k dosažení výchovného cíle. Představují dynamický prostředek vyučovacího procesu, slouží k řízení a regulaci procesu učení žáků, jsou podřízeny stanovenému vzdělávacímu cíli a úspěšnost vyučovacích metod je dána dosažením stanoveného cíle.

Rozhodující **činitelé** pro volbu didaktické metody jsou:

- výchovně vzdělávací cíl – metoda se přizpůsobuje cíli
- obsah učiva
- individuální a věkové schopnosti žáků
- osobnost učitele
- materiální vybavení a organizační podmínky

V reálném vyučovacím procesu se uplatňují různé vyučovací metody souběžně ve vzájemném propojení. nelze je od sebe oddělit. V průběhu vyučování se mohou několikrát měnit a vystřídat.

2. **Klasifikace vyučovacích metod** – Klasifikace a rozdělení vyučovacích metod není zcela jednotná a lze je dělit podle různých kritérií a hledisek:

- **gnoseologické hledisko** – metody můžeme třídit podle logičnosti postupu ve vyučování
- analitická metoda- postupuje od celku k částem, pomáhá pronikat do podstaty jevů
- syntetická metoda – sleduje opačný postup od částí k celku, logicky spojuje jednotlivé části, doprovází a doplňuje analytickou metodu
- induktivní metoda- postupuje od jednotlivých faktů ke všeobecným pojmům, pravidlům a zákonům. Vyznačuje se konkrétností a názorností
- deduktivní metoda- postupuje od obecných pojmů k jejich aplikaci na konkrétní příklady
- genetická metoda- vysvětluje jevy ve vývoji
- srovnávací metoda- porovnává jednotlivé znaky a vlastnosti předmětů
- dogmatická metoda- podává určitá pravidla bez vysvětlení a zdůvodnění

- **procesuální hledisko**
- expoziční metody- připravují na osvojení nového učiva (motivační rozhovor, motivační vyprávění, opakování probraného učiva – ústně písemně, rozhovor..)
- metody osvojování nového učiva- metody slovního projevu(monolog, výklad, popis, vysvětlení
 - metody práce s učebnicí nebo texty
 - metody smyslového pozorování demonstrace
 - metody manipulace s předměty
 - metody nácviku dovedností
 - metody písemných prací
- fixační metody- metody ústního opakování vědomostí

- metody písemného opakování
- metody upevňování dovedností
- *metody prověřování a hodnocení žáků*
 - klasické diagnostické metody – ústní zkoušky, písemné zkoušky, praktické zkoušky, didaktické testy
 - metody získávání diagnostických údajů – pozorování
- **hledisko aktivity učebních činností žáka**
- *informativní*- založené na předkládání hotových poznatků, které si žáci osvojují jako vědomosti
- *reproduktivní a aplikační*- směřují k upevňování vědomostí a k utváření dovedností
- *aktivizující*- usilují o to aby žáci aktivně vstupovali do procesu poznávání a zapojovali se do řešení problémů
- *tvořivého charakteru*- žáci objevují problémy, vytvářejí nové postupy.

Maňák rozlišuje tři hlavní skupiny metod:

- **metody klasické**
- **aktivizující**
- **komplexní**

Volbu metody ovlivňují zejména tyto faktory: učivo, věk žáků, intelektové předpoklady, organizační forma vyučování, vybavení školy, profesionální a osobnostní předpoklady učitele.

3. Slovní metody

Využívají se samostatně, ale doprovázejí i další metody. Jsou založeny na vnímání slovního projevu, chápání řeči posluchači, kteří si osvojují nové poznání. Z psychologického hlediska zde můžeme vyčlenit tři hlavní aspekty vnímání řeči: **vnímání, chápání a zapamatování**

Monologické metody – patří sem výklad učitele ve formě vyprávění, vysvětlování nebo školní přednášky
Vyprávění spočívá v předávání poznatků a zkušeností epickou formou. Jeho znaky jsou konkrétnost, dramatická živost a vytváření představ

Vysvětlování neboli výklad zahrnuje nejen popis, ale i analýzu příslušných jevů. Vysvětlování pomůže pochopit podstatu jevů nebo funkci předmětu a osvojit si ji. Schopnost učitele vysvětlit učivo patří k jeho základním kompetencím.

Přednáška je ze všech slovních metod nejnáročnější. Využívá se hlavně u starších studentů, kde lze předpokládat jistou úroveň znalostí a udržení pozornosti. Vyznačuje se logicky členěným projevem

Dialogické metody- jsou metody při nichž dochází k výměně názorů mezi učitelem a žáky nebo mezi žáky navzájem

Rozhovor je to komunikace dvou nebo více osob, které si vyměňují názory, rady, zkušenosti. Spočívá v tom, že formou otázek a odpovědí se osvětluje problém a vede žáky k novým poznatkům. Učitel jej může používat ve všech etapách vyučovacího procesu – **při sdělování nových poznatků , při upevňování vědomostí, při zkoušení a hodnocení vědomostí, při opakování učiva**. Efektivita této metody spočívá v umění klást otázky. Na žakovu odpověď by měl učitel reagovat pozitivně

Dialog je rozvinutější forma rozhovoru a vymezuje se jako projev dvěma nebo více mluvčími, kteří se vzájemně oslovují. Základním předpokladem je stejná úroveň partnerů, kteří si navzájem kladou otázku a stejným dílem si na ně odpovídají. Pro žáky je to metoda náročná.

Metoda řízeného rozhovoru je nejčastější formou vyučování, při níž obsah určuje učitel a žáci odpovídají na zadané otázky. Učitel musí dát žákům dostatečný prostor pro jejich vyjádření

Práce s textem patří k nejstarším metodám učení Při práci s textem je důležité, aby mu žák porozuměl.

4. Názorně demonstrační metody

Umožňují, aby výuka byla dostatečně konkrétní, přesvědčivá a zajímavá. Jedná se o doplnění slovních metod názornou ukázkou. Spojují v sobě metodu předvádění a pozorování. Využívají se techniky jako je:

Demonstrační pokus může být zařazen před výkladem nového učiva, kdy má především motivační charakter, vzbuzuje zájem o dané učivo. Dále může být zařazen současně s výkladem nového učiva, což je náročné pro učitele, který se musí soustředit na výklad i pokus. Může být zařazen i na konci

Exkurze je organizační forma vyučování v níž převládají názorně demonstrační vyučovací metody doplněné výkladem. Je to metoda s vysoce poznávací aktivitou. Exkurze může být všeobecná nebo tématická.

Na závěr exkurze by měli žáci zpracovat referát, co jim exkurze dala

Práce s obrazem patří k nejstarším didaktickým postupům – mění se jen formy v závislosti na rozvoji techniky

Instruktaž je to poskytování instrukcí k osvojení požadovaných dovedností a postupů

5. Praktické metody

Souvisí s dovedností žáka tzn. Rozumíme tím získané dispozice ke správnému, přesnému a pohotovému vykonávání praktických činností

Napodobování lze charakterizovat jako přebírání určitých způsobů chování od jiných lidí. Z hlediska pedagogiky jde o to zda vzor působí pozitivně či negativně. Názorný příklad vede k rychlejšímu osvojení dovedností, návyků atd.

Manipulování je důležité už v raném věku, kdy dítě manipuluj je s věcmi a učí se je poznávat

Laborování umožňuje provádět jednoduché pokusy, jimiž si žáci ověřují poučky a další poznatky. Provádí se zpravidla ve skupinách, takže umožňují dělbu práce

Experimentální činnost může mít několik podob. Praktické experimentování ve škole má podobu vědecké činnosti

Produkční metody zahrnují všechny operace, při níž vzniká určitý produkt